Lia Rumantscha

Cuira, ils 28 da schaner 2010

Communicaziun a las medias

Consentiment per introducir scolinas bilinguas a Cuira

La Lia Rumantscha beneventa la decisiun dal cussegl communal da Cuira dad introducir scolinas bilinguas tudestg/talianas e tudestg/ rumantschas a Cuira. La missiva aveva propost da desister d'ina tala introducziun. Il cussegl communal ha decis cuntrari a la missiva ed uschia demussa grond senn da responsabladad en quest fatg societar.

Ils prediscurs per la surdada da la *Scolina Rumantscha* a la Citad da Cuira han cuzzà prest trais onns. Cun la decisiun ch'il cussegl communal ha prendì oz a favur d'ina introducziun da scolinas bilinguas a Cuira chattan quels discurs ina buna fin. "En ina situaziun finanziala precara ha il cussegl communal considerà l'impurtanza dals avantatgs da la bilinguitad sco pli gronda che las resalvas finanzialas" sa legra *Urs Cadruvi,* secretari general da la Lia Rumantscha. El saja engraziaivel e levgià che la Scolina Rumantscha possia ir en in avegnir segirà entaifer la scolina bilingua tudestg/ rumantscha da la Citad da Cuira. Suenter l'introducziun da la scolas bilinguas tudestg/ rumantsch resp. tudestg/talian a Cuira saja questa decisiun in pass logic. "Er sche la Citad da Cuira n'è betg obligada ad ina purschida bilingua, surpiglia la citad cun questa decisiun sia responsabladad linguistica sco chapitala dal Grischun triling" manegia Cadruvi. Plaschaivel saja ultra da quai ch'ins haja sentì las davosas emnas a Cuira in grond sustegn ed activitads a favur d'ina scolina tudestg/rumantscha, quai che confermia l'impurtanza da la purschida.

Ina purschida bilingua en scola e scolina correspunda ad in trend sin nivel chantunal, dentant er naziunal ed europeic. Cuira suonda uschia quest svilup. La cussegliera naziunala *Kathy Riklin,* PCD ZH, ha inoltrà dacurt ina interpellaziun cun il tema *Instrucziun per las minoritads linguisticas naziunalas.* Uschia ha Riklin plazzà questa dumonda impurtanta sin l'agenda politica naziunala. "Ils avantatgs d'ina educaziun ed instrucziun bi- e plurilingua èn anc bler memia pauc enconuschents" da quai è persvas il secretari general da la Lia Rumantscha. "Schebain che la bi- e plurilinguitad è la clav per pitschnas cuminanzas linguisticas che vulan surviver en il mund linguistic-cultural pli e pli globalisà", uschia Cadruvi.

Lia Rumantscha

Dapi l'onn 1954 maina la Lia Rumantscha cun sustegn da la Citad da Cuira la Scolina Rumantscha a Cuira. Suenter l'introducziun definitiva da la scola bilingua tudestg/rumantscha a Cuira manca dentant a la Lia Rumantscha la legitimaziun da cuntinuar cun questa purschida, damai che quai na tutga betg tar sias incumbensas-clav. Per quest motiv ha la Lia Rumantscha desditg la cunvegna tranter la Lia Rumantscha e la Citad da Cuira per manar la Scolina Rumantscha che datescha dals 9 da november 1992 per la fin da l'onn da scola 2009/10. La desditga è succedia entaifer il termin da desditga e suenter discurs cun la citad dapi prest trais onns. La Lia Rumantscha s'engascha vinavant fermamain sco cussegliadra a favur dal rumantsch en la furmaziun.

Avantatgs da la bi- e plurilinguitad

Resultats da perscrutaziun da l'universitad da York (GB) han mussà che la bi- e plurilinguitad tegnan fit il tscharvè fin en in'auta vegliadetgna. Per blers umans pli vegls èsi difficil da s'adattar a situaziuns che sa midan. En tests, en ils quals ins mesira il temp da reacziun tar incumbensas che sa midan spert, fan umans bilings megliers resultats che quels che san sulettamain ina lingua materna. (Ils probands bilings discurrivan almain dapi lur 10avel onn da la vita duas linguas.) L'elavuraziun cuntinuanta dad infurmaziuns en duas u pliras linguas procura apparentamain ch'il tscharvè emprendia d'acceptar pli bain situaziuns cumplexas.

Plinavant promova la plurilinguitad il pensar lateral (pensar creativ e flexibel) e maina ad in sensibilitad augmentada per la communicaziun. Questa sensibilitad n'è betg mo in gudogn social ed emoziunal. Perquai che umans plurilings èn disads da sa muventar mintgadi tranter diversas culturas, crescha cun la plurilinguitad era la cumpetenza interculturala e sociala.

Perscrutaziuns han mussà che la bi- e plurilinguitad mainan ad in'accelerazziun dals stadis da svilup cognitivs. Da quai resultan avantatgs per la furmaziun. Igl è pli simpel dad emprender ina quarta ch'ina segunda lingua, perquai che umans plurilings han emprendì da chapir terms, concepts e significaziuns dal sun dal pled independentamain d'ina lingua specifica. Pervia da la necessitad economica per ils Rumantschs da savair tudestg, enconuschan els da pitschen ensi las structuras da las linguas germanas sco era da las linguas latinas. Tras quai possedan els ina clav extraordinaria al mund da las linguas indogermanas.[1]

Per las pledadras ed ils pledaders da linguas pitschnas è la bi- u plurilinguitad ina necessitad. Dal punct da vista social sco era economic è la plurilinguitad da valur nunstimabla. I n'emporta betg tge linguas ch'ins emprenda. Da las var 6,6 milliardas umans en il mund discurran 1,2 milliardas chinais. Cumpareglià cun quai discurran mo 600 milliuns umans englais (la mesadad sco segunda lingua) e tudestg discurran ca. 100 milliuns umans. Sch'ins resguarda ils svilups globals actuals, pudess il chinais daventar per noss uffants prest pli impurtant che l'englais u il tudestg. Da quest punct da vista na ston ins gnanc far la dumonda, sch'ins duess proteger linguas minoritaras; ellas èn ina mesira impurtanta per la cumpetitivitad ed ina clav al mund.

[1] cf. Cathomas e Carigiet, Educaziun bi- e plurilingua

Lia Rumantscha

Cun las trais linguas chantunalas rumantsch, talian e tudestg ed ils trais spazis da cultura differents, po il Grischun esser in exempel per la convivenza e collavuraziun da differentas gruppas linguisticas e culturalas. Ils Grischuns na vivan numnadamain betg mo ensemen a moda (per il pli) paschaivla, mabain era sinergetica. Sajan quai interess economics, politics, culturals e tals che concernan il temp liber.

Links:

Interpellaziun Kathy Riklin, PCD ZH, Instrucziun per las minoritads linguisticas naziunalas
http://www.parlament.ch/D/Suche/Seiten/geschaefte.aspx?gesch_id=20094292

Scolina Rumantscha
www.scolina.ch

Contact per las medias:

Andreas Gabriel
manader communicaziun / medias
tel. +41 (0)81 258 32 22
mob. +41 (0)79 650 83 89
andreas.gabriel@rumantsch.ch